

УДК 378.22:78

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-6(329)-2-54-61

Лашівська Яна Василівна,

аспірантка Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна.

laschivskayana@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9724-4655>

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО МАГІСТРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні навчальні заклади готують фахівців, які володіють не тільки фаховими знаннями, уміннями, навичками і системним, аналітичним, прогностичним стилем мислення, але й високою морально-етичною та професійною культурою. Адже саме вища освіта є вагомим чинником становлення та розвитку молодого покоління.

Водночас частішають прояви непрофесіоналізму у різних сферах діяльності, що актуалізує виявлення проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців вищими навчальними закладами, формування в них належної загальної та професійної культури.

Проблема професійної культури були предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (А. Кравченко, К. Хоруженко, М. Корінного та В. Шевченко). Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблем професійного розвитку викладача вищої школи, становлення його професійної компетентності засвідчує, що досліджуються різні аспекти зазначеної проблеми: теорія культури та культурної діяльності (Л. Коган, Е. Маркар'ян, О. Ханова та ін.); сутність та особливості педагогічної майстерності (І. Зязюн, В. Кан-Калик, В. Моляко, І. Харламов та ін.); професійні мотиви особистості (Є. Ільїн, В. Ковальов, А. Маслоу та ін.).

У науково-педагогічних дослідженнях накопичено значний досвід наукового пояснення феномену «педагогічна культура майбутнього вчителя» (Т. Володько, Н. Крилова, І. Никифорова, П. Щербань та ін.), учителів, педагогів, освітян (О. Бондаревська, В. Луговий, О. Рудницька, М. Скрипник, В. Сластьонін, В. Шейко та ін.); висвітлено різні аспекти професійної діяльності викладача вищого закладу освіти та з'ясовано шляхи формування його педагогічної культури (С. Вітвицька, І. Ісаєв, А. Коржуєв, В. Сластьонін та ін.).

Водночас поза увагою дослідників залишився такий аспект, як розгляд професійної культури майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Мета статті – розглянути основні поняття «професійна культура», «професійна культура майбутніх магістрів музичного мистецтва» у наукових дослідженнях.

Завдання статті:

- уточнити сутність понять «професійна культура» та «професійна культура майбутніх магістрів музичного мистецтва»;
- визначити структуру професійної культури майбутніх магістрів музичного мистецтва.

За визначенням К. Хоруженко, термін «*професійна культура*» застосовується в соціології та культурології для характеристики соціально-професійної якості суб'єкта праці і являє собою рівень оволодіння працівниками досягненнями науки й техніки, що є особистісним аспектом культури праці. Основними елементами професійної культури є освіта, професійний досвід і кваліфікація працівника (Хоруженко, 1997, с. 239-240).

На думку А. Кравченка, під *професійною культурою* розуміють сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, пов'язаних з певним видом праці. Ступінь оволодіння професійною культурою визначається у кваліфікації та кваліфікаційному розряді. При цьому розрізняють формальну та реальну кваліфікацію: перша пропонує необхідні для професії теоретичні знання, а друга – практичні навички та вміння, професійний досвід, отриманий протягом декількох років роботи в даній галузі (Кравченко, 2001, с. 57).

Разом з тим чимало учених, зокрема М. Корінний та В. Шевченко, визначають сутність феномену *професійної культури* як відповідний рівень та якість професійної діяльності, котрі залежать від соціально-економічного стану суспільства й сумлінності особистості в оволодінні певними знаннями, навичками конкретної професії та їх практичному використанні. Для формування і становлення професійної культури потрібні навчальні заклади, що дають кваліфіковану освіту. Адже високий рівень професійної культури є ознакою розвинутого суспільства (Корінний, 2003, с. 173).

Феномен професійної культури досліджували у своїх працях сучасні українські та російські науковці: С. Сливка, К. Островський, К. Бурлаков, Н. Гончарова, В. Ковальчук, Т. Іванова, А. Новиков, М. Ананченко, О. Пономарьов та інші. Зокрема С. Сливка вважає, що поняття «професійна культура» тісно пов'язане з поняттям «культура праці», однак вони не ідентичні. Коли йдеться про будь-яку працю, у тому числі некваліфіковану, повсякденну, де не потрібні спеціальні знання, то тут доцільно вживати термін «культура праці». Але це поняття може означати і кваліфіковану працю, пов'язану зі спеціалізацією, професіоналізмом, виробничою діяльністю. Це означає, що культура праці вміщує і професійну культуру, тобто перше поняття ширше, ніж друге (Сливка, 2000, с. 40).

А. Новиков *професійну культуру* особистості розрізняє за рівнями сформованості професійних знань, навиків і сформованості операційних, тактичних, стратегічних професійних умінь; за рівнями оволодіння основними кваліфікаціями – уміннями оволодіння комп'ютером, іноземними мовами, професійного спілкування, навиками маркетингу, організації реклами і збуту продукції тощо; за рівнями оволодіння естетичними, етичними, економічними, екологічними, правовими компонентами професійної культури (Новиков, 2002, с. 22). У якості суттєвих рис сучасної *професійної культури* М. Ананченко виділяє наявність спеціальних (у тому числі етичних) знань, умінь і навиків, нормативність, здібність до діалогу та сприйняття нових ідей (Ананченко, 2003, с. 11). О. Пономарьов тлумачить *професійну культуру* як обов'язковий елемент професіоналізму, «що ґрунтується на високій загальній і моральній культурі людини та її духовності, й передбачає такий розвиток професійної компетентності фахівця у сфері його діяльності, який підносить цю діяльність та її результати до рівня основних життєвих цінностей, завдяки чому формується почуття особистої відповідальності перед людьми і Богом за результати своєї діяльності, за можливі наслідки технічних чи управлінських рішень» (Пономарьов, 2002, с. 92).

Як зазначає М. Пищулін, ще в античну добу Сократ і Платон обстоювали необхідність поєднання професіоналізму і моральності людини. На сьогодні ця вимога розглядається з точки зору формування освіченого, гуманного, духовного професіонала. Аналізуючи цю проблему, не можна не погодитися з думкою, що «гармонія і дисгармонія професійного розвитку представляє собою складну гаму поєднань необхідних для професійної діяльності якостей – від високої професійної та людської компетентності до повної професійної непридатності та моральної глухоти і нелюдськості» (Пищулін, 2002, с. 92-102).

Отже, готовність особистості до професійної діяльності в першу чергу визначається за критеріями професіоналізму і моральності: «моральна, але непрофесійна людина є некомпетентною, оскільки друге без першого не в змозі забезпечити спеціалістові його самореалізацію. Не забезпечена професіоналізмом моральність, тим більше аморальний професіоналізм, гіпертрофують крайнощі – добре безсилля і злу силу, замінюючи за правом сили перше другим» (Пищулін, 2002, с. 100).

Як бачимо, поєднання професійної і моральної культури – необхідні складові особистості сучасного професіонала. *Моральна культура особистості* розглядається як результат засвоєння особистістю морального досвіду, сформованого суспільством. У широкому вигляді вона представлена моральним досвідом особистості – системою переконань, ставлень, мотивів дій і відповідних моральних почуттів та стійких форм поведінки.

Слід зазначити, що професійна особистісна культура у широкому значенні тлумачиться як результат становлення особистості

професіонала і є тотожною всьому досвіду особистості, котрий забезпечує успішне виконання конкретної професійної діяльності та подальший розвиток професійної компетентності. У цьому значенні *моральна культура особистості* входить до складу професійної культури і визначається тією сукупністю особливих зобов'язань, що людина і громадянин приймає на себе, коли долучається до певної сфери професійної діяльності. У вузькому значенні під *професійною культурою* особистості слід розуміти систему знань, умінь, навичок і здібностей, завдяки яким з'являється можливість виконання тих трудових операцій і дій, що є необхідними у певній сфері професійної діяльності. Тобто йдеться про необхідний інструментальний рівень забезпечення праці. У такому розумінні професійна і моральна культура розглядаються як складові компоненти особистісної культури професіонала. Однак, незалежно від розуміння поняття, ми можемо зробити висновок, що висока моральна культура – необхідна якість професіонала у контексті гуманістичного розвитку суспільства. Саме вона є основою для збагачення духовної складової тієї чи іншої професійної сфери, підвищення духовності суспільства (Палеха, 2001, с. 47).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що в цілому під *професійною культурою* слід розуміти комплекс спеціальних знань, умінь та навиків, володіючи якими фахівець певного виду праці стає майстром своєї справи, професіоналом. Варто зазначити, що на формування професійної культури майбутнього фахівця впливають як особливості самої професії, так і інші чинники. Серед них можна виділити загальну культуру майбутнього фахівця. Має місце не лише вплив загальної культури фахівця на його професійну культуру, а й навпаки – вплив останньої на культуру його різнопланового спілкування поза виробничою сферою. Загальнокультурна підготовка, що включає в себе вивчення історії, педагогіки, психології, культури мовлення тощо, є фундаментом для професійного становлення.

Вважається, що формування загальної культури поведінки в цілому здійснюється в сім'ї. Проте важливу роль у формуванні професійної культури відіграють навчальні заклади, які створюють умови для професійного становлення, розвитку та самореалізації особистості. Адже, до чинників формування професійної культури фахівця слід віднести і культуру навчального закладу, де студент отримує теоретичні знання у вибраній сфері професійної діяльності, і культуру організацій, де проходить виробнича практика.

Цілком очевидно, що вимоги до сучасного фахівця повинні відповідати потребам сьогодення і передбачати: високий професіоналізм в обраній сфері; інноваційний характер мислення і готовність до змін; навички управлінської діяльності; креативність та особисту творчу спрямованість, готовність забезпечувати умови для свого творчого потенціалу; здатність розуміти інших людей, їх прагнення, мотиви, інтереси тощо; високі духовні й моральні ідеали та переконання; високу

політичну, правову та економічну культуру; системне мислення, яке передбачає психологічну готовність, здатність і навички системного підходу до проблемних ситуацій; готовність брати на себе відповідальність; комунікативність, діловитість, здатність до міжособистісного й управлінського спілкування; володіння однією із найпоширеніших іноземних мов; знання комп'ютерної техніки та інше (Фіцула, 2006, с. 44).

Сучасний фахівець повинен мати талант керівника, бути лідером, певною мірою дипломатом, володіти здібностями педагога, високими етичними якостями, зрештою мати високорозвинене почуття нового і вміти це нове застосовувати до конкретної справи. До того ж він має володіти даром передбачення, високими організаційними здібностями, компетентністю, міцним здоров'ям, розвиненим інтелектом та високим рівнем культури спілкування й етики ділової поведінки.

Разом з тим висококваліфікований фахівець повинен володіти основними етичними нормами та правилами поведінки у ділових відносинах. Водночас необхідно розвивати і соціально-психологічні навички діяльності майбутнього фахівця, які мають базуватися на знанні засад формування організаційної культури, реалізації принципів розвитку соціальних відносин, традицій, звичаїв. Адже духовність, культура, інтелігентність є невід'ємними складовими професіоналізму майбутнього фахівця, особливо коли його діяльність пов'язана з людьми.

У професійному становленні фахівця будь-якої галузі першочергова увага повинна приділятися питанням етичної грамотності. Сучасним спеціалістам необхідно знати сутність ділової етики, уміти визначати притаманні організації етичні норми, враховувати інтереси всіх суб'єктів управління і діяти відповідно до етичних норм на практиці.

Зазначимо, що для формування професійної культури особистості майбутнього фахівця та поглиблення її професійного потенціалу у вищих закладах освіти необхідні такі умови: забезпечення студентів фаховими та загальнотеоретичними знаннями; посилення гуманітарного та гуманістичного спрямування всіх навчальних предметів; впровадження спеціальних навчальних курсів, які сприятимуть формуванню професійної культури; забезпечення студентів відповідними базами практик; створення сприятливої морально-психологічної атмосфери у вищому закладі освіти; впровадження новітніх технологій у навчально-виховний процес; впровадження соціально-педагогічного моніторингу як системи діагностики процесів формування компонентів професійної культури.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми формування педагогічної культури майбутніх фахівців. Залишаються актуальними й потребують відповідної уваги педагогічної науки такі напрями: дослідження стану готовності викладачів до формування педагогічної культури студентів, магістрантів, викладачів.

Список використаної літератури

1. Хоруженко К. М. Культурология: энциклопедический словарь. Ростов-на-Дону, 1997. С. 239–240. **2. Кравченко А. И.** Культурология. Москва, 2001. 372 с. **3. Корінний М. М., Шевченко В. Ф.** Короткий енциклопедичний словник з культури. К., 2003. 384 с. **4. Сливка С.** Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Л.: Світ, 2000. 119 с. **5. Новиков А. М.** Российское образование в новой эпохе. М., 2002. 232 с. **6. Ананченко М. Ю.** К вопросу о сущности и факторах становления профессиональной культуры специалиста. *Формирование профессиональной культуры будущего специалиста: Материалы X областной студенческой научной конференции и международных педагогических чтений: сб. статей и тез.* Архангельск, 2003. С. 11–14. **7. Пономарьов О. С.** Невідкладність проблем формування загальної професійної культури сучасних фахівців. *Вища школа.* 2002. №6. С. 88–92. **8. Пищулин Н. М.** Формировать, воспитывать духовность. *Педагогика толерантности.* 2002. № 3. С. 92–102. **9. Палеха Ю. І.** Ділова етика: навч. посібник. К., 2001. 238 с. **10. Фицула М. М.** Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с.

References

1. Horuzhenko, K. M. (1997). Kul'turologiya: enciklopedicheskij slovar' [Cultural Studies: an Encyclopedic Dictionary]. Rostov-na-Donu [in Russian]. **2. Kravchenko, A. I.** (2001). Kul'turologiya [Cultural Studies]. Moskva [in Russian]. **3. Korinnyi, M. M. & Shevchenko, V. F.** (2003). Korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk z kultury [Short Encyclopedic Dictionary of culture]. K. [in Ukrainian]. **4. Slyvka, S.** (2000). Profesiina kultura yurysta (teoretyko-metodolohichniy aspekt) [Professional culture of a lawyer (theoretical and methodological aspect)]. L.: Svit [in Ukrainian]. **5. Novikov, A. M.** (2002). Rossijskoe obrazovanie v novoj epohe [Russian Education in a New Era]. M. [in Russian]. **6. Ananchenko, M. Yu.** (2003). K voprosu o sushchnosti i faktorah stanovleniya professional'noj kul'tury specialista [On the question of the nature and factors of the formation of a professional culture specialist]. *Formirovanie professional'noj kul'tury budushchego specialista – Formation of professional culture of a future specialist* (pp. 11-14). Arhangel'sk [in Russian]. **7. Ponomarov, O. S.** (2002). Nevidkladnist problem formuvannia zahalnoi profesiinoi kultury suchasnykh fakhivtsiv [Urgency of problems of formation of the general professional culture of modern specialists]. *Vyshcha shkola – High school*, 6, 88-92 [in Ukrainian]. **8. Pishchulin, N. M.** (2002). Formirovat', vospityvat' duhovnost' [To form, to cultivate spirituality]. *Pedagogika tolerantnosti – Pedagogy of Tolerance*, 3, 92-102 [in Russian]. **9. Palekha, Yu. I.** (2001). Dilova etyka: navch. posibnyk [Business Ethics: Teacher Manual]. K. [in Ukrainian]. **10. Fitsula, M. M.** (2006). Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of higher education]. K.: «Akademvydav» [in Ukrainian].

Лашівська Я. В. Професійна культура майбутнього магістра музичного мистецтва: сутність поняття

У статті розглядається сутність поняття «професійна культура». Зазначено, що на формування професійної культури майбутнього фахівця впливають як особливості самої професії, так і інші чинники. Серед них можна виділити загальну культуру майбутнього фахівця. Має місце не лише вплив загальної культури фахівця на його професійну культуру, а й навпаки – вплив останньої на культуру його різнопланового спілкування поза виробничою сферою. Загальнокультурна підготовка, що включає в себе вивчення історії, педагогіки, психології, культури мовлення тощо, є фундаментом для професійного становлення. Визначено основні чинники та умови формування професійної культури майбутнього фахівця.

Ключові слова: професійна культура, моральна культура особистості, загальнокультурна підготовка, соціально-професійні якості, загальнотеоретичні знання.

Лашивская Я. В. Профессиональная культура будущих магистров музыкального искусства: сущность понятия

В статье рассматривается сущность понятия «профессиональная культура». Отмечено, что на формирование профессиональной культуры будущего специалиста влияют как особенности самой профессии, так и другие факторы. Среди них можно выделить общую культуру будущего специалиста. Имеет место не только влияние общей культуры специалиста на его профессиональную культуру, а наоборот – влияние последней на культуру его разнопланового общения вне производственной сферы. Общекультурное подготовка, включающая в себя изучение истории, педагогики, психологии, культуры речи и т.д., является фундаментом для профессионального становления. Определены основные факторы и условия формирования профессиональной культуры будущего специалиста.

Ключевые слова: профессиональная культура, нравственная культура личности, общекультурное подготовка, социально-профессиональные качества, общетеоретические знания.

Laschivska Y. Professional Culture of the Future Factor: Concept of Satisfaction

The article examines the essence of the concept of "professional culture". It is noted that the formation of a professional culture of the future specialist is influenced both by the features of the profession itself and by other factors. Among them one can distinguish the general culture of the future specialist. Not only the influence of the general culture of a specialist on his professional culture takes place, but also the influence of the latter on the culture of his diverse communication outside the industrial sphere. Cultural training, which includes the study of history, pedagogy, psychology, speech

culture, etc., is the foundation for professional formation. The main factors and conditions of formation of professional culture of the future specialist are determined. It is noted that professional personal culture in the broadest sense is interpreted as the result of the formation of a personality of a professional and is identical to all experience of the individual, which ensures the successful performance of a particular professional activity and the further development of professional competence. In this sense, the moral culture of the individual is a part of professional culture and is determined by the totality of special obligations that a person and a citizen assumes when joining a certain sphere of professional activity. In the narrow sense, the professional culture of the individual should be understood as a system of knowledge, skills, abilities and abilities, through which it becomes possible to perform those labor operations and actions that are necessary in a particular field of professional activity. That is the question of the necessary instrumental level of labor security.

Key words: professional culture, moral culture of the person, general cultural preparation, socio-professional qualities, general theoretical knowledge.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2019 р.

Прийнято до друку 25.10.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Потапчук Т. В.